

PROSLAVA 20 LETNICE JUGOSLAVIJE

Ljubljana je 20. obletnico Jugoslavije proslavila na narodni in državni praznik 1. decembra l. l. z največjo slovesnostjo.

Po jutranjih slovesnih opravilih v cerkvah vseh veroizpovedi je bila popoldne ob 5. slavnostna izredna seja mestnega sveta v glasbenem okviru, ki ga je izvajalo železničarsko glasbeno društvo »Sloga« pod vodstvom kapelnika, mestnega svetnika Heriberta Svetela. Dvorana je bila okrašena s kipi kralja Petra I. Velikega Osvoboditelja, Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja in mladega kralja Petra II., z lovorejvimi vencami s trakovi v mestnih barvah ter z veliko državno zastavo, predvsem je pa v dvorani prvič visela jubilejna preproga, naročena v spomin te zgodovinske obletnice.

Slavnostna izredna seja mestnega sveta se je pričela z Davorin Jenkovo uverturo »Kosovo«, nato je pa župan dr. Juro Adlešič spregovoril naslednji govor:

Visoki mestni svet!

Že 220 let bo kmalu, odkar se v tej dvorani zbirajo ljubljanski mestni možje k posvetovanjem, toda niti častitljivi notranji in zunanji svet niti poznejši občinski svet ni imel važnejše seje, kakor je bila seja občinskega sveta ljubljanskega 19. februarja 1918., ko se je glavno mesto dežele Kranjske in središče slovenskega političnega življenja pridružilo majski deklaraciji in tedaj prvič v zgodovini zahtevalo zedinjenje Slovencev z brati Hrvati in Srbi »v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega gospostva tujih narodov.«

Majska deklaracija je bila tista plamenica, ki je užgala ves naš narod za svobodo in za zedinjenje. To plamenico svobode je pa v dunajskem parlamentu prižgal naš sedanji častni meščan dr. Anton Korošec, ki je naposled kot predsednik Narodnega veća pripeljal Slovence, Hrvate in Srbe dne 29. oktobra 1918. do ustanovitve »narodne suverene države Slovencev, Hrvatov in Srbov« in postal njen šef eksekutive, da zato smemo dr. Antona Korošca slaviti kot prvega poglavarja naše Države SHS.

Radosten izpolnjujem dolžnost, da ob tej slovesni priliki, ko se spominjamo tudi 29. oktobra 1918., izrazim častnemu članu mesta Ljubljane dr. Antonu Korošču najtoplejšo zahvalo glavnega mesta Slovenije za odločilne zasluge, ki si jih je pridobil za našo svobodo in zedinjenje.

Znameniti 29. oktober 1918 je bil prvi narodni praznik v našem mestu in spet se je v tej dvorani zbral občinski svet ter poslušal besede župana dr. Ivana Tavčarja:

»Naša naloga je, da z vso ljubeznijo objamemo svojo domovino ter ji obljubimo služiti z vsemi močmi in do poslednje kaplje krvi!«

Po tej zaobljubi, ki je tudi nam sveta prisega, je občinski svet na županov predlog sprejel resolucijo, »da prizna za vrhovno jugoslovansko avtoriteto Narodno veće v Zagrebu ter se mu podvrže v vsakem oziru,« prav tako pa tudi županovo poročilo, da je »ex praesidio in via facti odredil, da je odslej naprej

na mestnem magistratu izključni uradni jezik slovenski ter se bo odslej nadalje dopisovalo z vsemi uradi in oblastmi, torej tudi z vojaškimi, le slovenski.«

Ljubljana je dobila popolnoma slovensko lice in z vseh hiš so vihrale slovenske zastave. Že drugi dan je Narodni svet odredil na vseh srednjih šolah slovenski učni in uradni jezik — zadnji dan oktobra je pa zapustil Ljubljano poslednji predsednik c. kr. vlade za vojvodino Kranjsko. In zadnji dan meseca oktobra l. 1918. je predsedništvo Narodnega veća v Zagrebu kot vrhovna oblast države Slovencev, Hrvatov in Srbov na predlog Narodnega sveta imenovalo za Slovenijo Narodno vladu SHS v Ljubljani. Svobodna Slovenija z Istro je z njo dobila prvo svojo vladu v svoji zgodovini!

Ko se spominjam najvažnejših zgodovinskih dogodkov leta 1917. in leta 1918., ugotavljam z veseljem, da imamo med seboj še tedanjega drž. poslanca ljubljanskega mesta in člana Narodne vlade, ki je pri vseh tedanjih velikih dogodkih neposredno sodeloval, — našega spoštovanega tovariša gospoda podžupana dr. Vladimírja Ravniharja. Častno in vplivno je bil v Narodni vladi zastopan tudi občinski svet z županom dr. Ivanom Tavčarjem in podžupanom dr. Karlom Trillerjem.

Ljubljana se je zadnjega oktobra 1918. zavedala, da je postala glavno mesto svobodne Slovenije, in pesnik bi moral biti, da bi opisal navdušenje Ljubljančanov in ljudstva, ki je privrelo z vseh strani, ko je bila z balkona tedanjega deželnega dvorca objavljena narodna vlada, toda vsi smo ta dan doživeli in se ga živo spominjamo ter štejemo med najlepše dni svojega življenja.

Prvo sejo ljubljanskega občinskega sveta v novi, osvobojeni državi je 19. novembra otvoril župan dr. Tavčar z iskreno željo, »da se reši ta mlada država vseh težav, ki jo ogrožajo«, ter izjavil: »Mi danes sklenemo, da se podvržemo v vseh ozirih novi državi Jugoslaviji...«

V tej dvorani izrečene želje ljubljanskega župana so se kmalu izpolnile, ko je že 24. novembra Narodno veće sklenilo zedinjenje vseh Jugoslovancev.

Delegati Narodnega veća so po svojem sklepu, ki vsem jugoslovanskim narodom pomeni novo razdobje, prišli 29. novembra v Beograd, ki jih je veličastno sprejel. Na hiši, kjer je začasno stanoval regent Aleksander, so plapolale slovenska, hrvatska in srbska zastava.

Nocoj pred 20 leti je regent in prestolonaslednik kraljevine Srbije sprejel delegate Slovencev, Hrvatov in Srbov v navzočnosti srbskih ministrov ter po prečitani adresi, da se država Slovencev, Hrvatov in Srbov združuje s Srbijo in Črno goro v enotno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev pod vladu kralja Petra I. oziroma regenta Aleksandra kot njegovega namestnika, izjavil, da

»v imenu Njegovega Veličanstva kralja Petra I. proglašam zedinjenje Srbije z deželami neodvisne države Slovencev, Hrvatov in Srbov v enotno kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.«

Današnja kraljevina Jugoslavija je bila rojena! Vsem, ki so nam priborili svobodo, zedinjenje in kraljevino Jugoslavijo: Slava!

Kralju Petru I. Velikemu Osoboditelju in Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju: Slava, slava, slava!

(Godba igra državno himno, ki jo vsi poslušajo stoje, občinstvo na Mestnem trgu jo pa poje odkritih glav.)

Visoki mestni svet!

Globoko se zavedamo neprecenljivega pomena zedinjenja v svobodno kraljevino Jugoslavijo za naše mesto. Ljubljana je iz malega provincialnega mesta postala tretja prestolnica močne in po vsem svetu spoštovane države. Poglejmo, kako je svoboda blagoslovila rast in napredek bele Ljubljane na vseh poljih!

Pred 20 leti je Ljubljana pokrivala 38 kvadratnih kilometrov, danes pokriva 65 kvadratnih kilometrov. Imela je 53.200 prebivalcev, danes jih ima nad 86.000. Štela je 2248 hiš, a danes jih ima že nad 6600, kar nam v primeri s porastom števila prebivalstva dokazuje, kako velik del prebivalstva sedaj stanuje v sicer majhnih, a lastnih domovih. Število stanovanj je zraslo od 10.500 na 20.700 — zazidali smo pa samo v hiše *1 milijardo dinarjev*, ko je k tej vsoti prispevala sama mestna občina 73 milijonov dinarjev. Ker nismo več tako stisnjeni med zidovjem in je Ljubljana postala res zdravo vrtno mesto, je padla tudi umrljivost od 15 % na 10 %.

Kakor se je Ljubljana izboljšala glede telesnega zdravja, tako je silno napredovala na duhovnem polju. Imeli nismo niti slovenskih srednjih šol, ko smo že prvo leto nove države dobili slovensko vseučilišče, nato več raznovrstnih višjih in visokih šol ter akademij in drugih kulturnih zavodov, letos je bilo pa naše mesto počaščeno tudi z Akademijo znanosti in umetnosti. Ljubljana je v 20 letih svobode dobila najvažnejša obeležja duhovnega središča samostojnega visoko kulturnega naroda!

Z univerzo so prišle pobude za napredek na vseh poljih, ker je naša univerza resnično pravo slovensko vseučilišče in v korist vsem slojem našega naroda. V našem mestu se posebno očitno uveljavlja napredek gradbene umetnosti, ki je izluščila lepote baročne Ljubljane in jih srečno spojila s samorodno in našemu mestu svojstveno sodobno arhitekturo. Tako je ustvarila nam in rojakom ljubo, od tujcev pa občudovano in rado obiskovano mesto. Zato je Ljubljana v kratkih 20 letih postala tudi prikupno središče naglo napredujoče tujsko prometne dežele, ki spada že zaradi raznoterosti svojih lepot in privlačnosti med najvažnejše dežele mednarodnega turizma.

Z nadaljnjim razvojem tega mnogo obetajočega vira dohodkov je v najtesnejši zvezi prometno vprašanje, ki se je zadnja leta tudi premaknilo in so se razmere pričele boljšati, da pričakujemo z železniško zvezo z morjem tudi Jadransko cesto ter uresničenje naše vsestransko upravičene zahteve po poglobljenju glavnega kolodvora.

Obrtne stroke so se izpopolnile do uspešnega tekovanja s tujo konkurenco. Iz njih in tudi samostojno se je razvila naša po vsej državi in tudi v svetu ugled-

na industrija, ki se Ljubljane ne more ogniti vsaj ne kot živahnega trgovskega in sploh gospodarskega središča naše banovine.

Šele v svobodni državi je pa Ljubljana postala tudi politično središče našega naroda ter vpliven in večkrat odločujoč činitelj v javnem življenju vse države. Pozabiti ne smemo, da so osrednji državni in drugi uradi ter zavodi prav močno pomagali do pomnoženega ugleda Ljubljane v deželi in državi ter tudi pred drugim svetom.

Vse strani napredka Ljubljane se posebno nazorno odražajo v proračunih našega mesta. Danes skoraj ne moremo verjeti, da je proračun mestnega zaklada za leto 1918./19. znašal samo 651.621 din. Že drugo leto neodvisnosti in samostojnosti se je ta proračun podvojil na 1.361.259 din. Z naglim razmahom napredka na vseh poljih so pa rasle tudi potrebe in zahteve, da letošnji proračun samega mestnega zaklada znaša 69.998.133 din.

Tako se je Ljubljana povzpela v kratkih 20 letih od okroglih 650.000 na 70 milijonov dinarjev! In pri tej ogromni razliki moramo še upoštevati, da je bilo prva leta po vojni denarja povsod na pretek, danes pa dinar že mnogo plača. Za to sliko pa v zrcalu mestnega proračuna vidimo tudi odraz denarnega prometa našega mesta in gospodarstva v povojnem razmerju!

Kako nepojmljivo silen je razmah, ki ga nam je dala kraljevina Jugoslavija — a kaj bi bilo z nami brez Jugoslavije, imamo tudi dosti zgledov... Zato nas pa to poglavje opominja glasno in prepričevalno: *Kakor so se v teh 20 letih svobode pomnožile številke, tako naj bi bila zrasla tudi naša državljanska zavest!*

Edino ta nas obvaruje pred usodo pravkar omenjenih zgledov.

Pokličimo si v spomin samo še, kar je pred 20 leti ob rojstvu države v tej dvorani govoril župan dr. Ivan Tavčar na »izredni javni svečanostni seji« občinskega sveta dne 14. decembra 1918. Dejal je takrat:

»Zbrani v slavnostni seji hočemo *spodobno in dostojno* povelečati spomin 1. decembra, spomin dneva, ki je največjega zgodovinskega pomena za Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev! Ta dan se je položil temelj mogočni, trdni in edini Jugoslaviji, ki mora biti enotna in celotna.«

Svoje besede, ki so se že izpolnile, je moj slavni prednik v tej dvorani zaključil z ugotovitvijo, »da je resnica in zatorej ne bomo nikoli pozabili, da je postala dinastija Karađorđevićev rešiteljica Jugoslavije. Zato obhajamo tudi praznik, pri katerem smo dolžni izražati hvaležnost in vdanost naši dinastiji.« O resnici teh pred 20 leti tukaj izgovorjenih besed smo od leta do leta bolj prepričani in zato prihaja iz dna naših src vzklik: Naj živi naš mladi kralj Nj. Veličanstvo kralj Peter II.!

Živel visoki kraljevski dom!

Živela kraljevina Jugoslavija!

Visoki mestni svet!

Vaše navdušenje mi je dokaz, da so čustva ljubljanskih mestnih svetov v tej dvorani trajna in nespremenljiva ter da se ljubezen do našega vladarja od dne do dne veča in krepi od leta do leta državljanska za-

vest. Ljubezen do domovine v Ljubljani je vedno trdna in nepremakljiva, kakor so trdni kamnitni zidovi naše mestne hiše. Simbol trajnosti, nespremenljivosti in nesmrtnosti je pa bršljan, znamenje upornih slovenskih kmetov in pristašev majske deklaracije, bršljan, ki na naši jubilejni preprogi prepleta slovenski nagelj v okviru slovanske lipe. Nesmrtno je slovenstvo našega mesta in nesmrtna je zvestoba bele Ljubljane in vsega slovenstva do kralja in do vse vladarske hiše in kraljevine Jugoslavije!

Visoki mestni svet!

Dovolite, da sporočim ta naša čustva na najvišjem mestu in da odpošljem Nj. Veličanstvu kralju Petru II. v dokaz naše trajne ljubezni in nespremenljive zvestobe brzojavko z enakim besedilom, ki je bila pred 20 leti poslana s pravkar opisane seje:

»Nj. Veličanstvu kralju Petru II., Beograd.

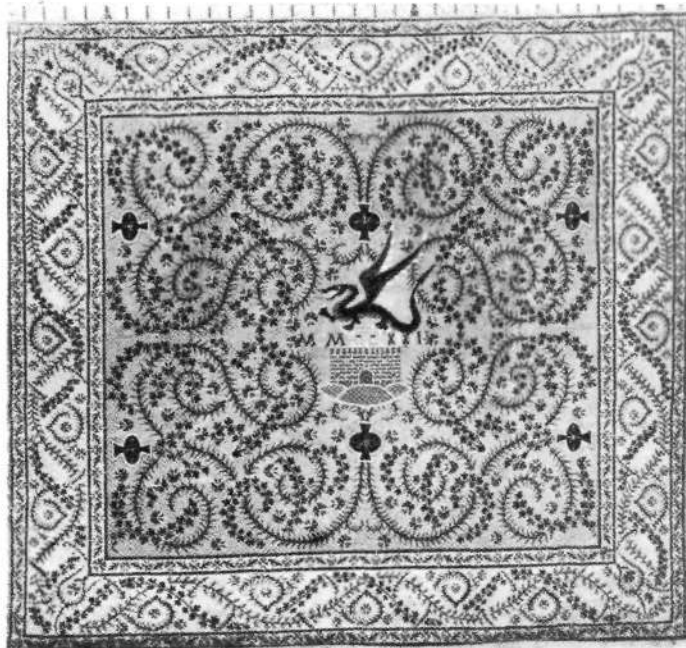
Mestni svet slovenskega stolnega mesta Ljubljane na današnji narodni praznik zbran k slavnostni seji v proslavo osvobojenja in zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev, pošilja Vašemu Veličanstvu najvdanejši pozdrav. Z iskrenim navdušenjem in globoko hvaležnostjo obeta zastopništvo prestolnice slovenskega dela naše skupne domovine najvernejšo vdanost visoki vladarski hiši edinstvene, neločljive kraljevine Jugoslavije. Naj živi Nj. Veličanstvo kralj Peter II., naj živi visoki kraljevski dom, naj živi kraljevina Jugoslavija!»

Po ovacijah kralju, kraljevskemu domu in državi je župan dr. Juro Adlešič prečital še brzojave knezunamestniku Pavlu, predsedniku min. sveta dr. Milanu Stojadinoviču in častnemu meščanu, ministru dr. Antonu Korošču, ki so bili sprejeti s soglasnim odobravanjem in vzkliki.

Med slavnostno sejo se je pred magistratom zbrala velika množica, ki je poslušala po zvočnikih oddajano sejo ter odkritih glav poslušala državno himno. Sejo je zaključila narodna himna »Hej Slovenci«, ki jo je pelo tudi občinstvo pred magistratom. Še preden je bila slavnostna seja mestnega sveta zaključena, so se na Krekovem trgu z vseh strani Ljubljane zbrale vse ljubljanske bojvniške, telesno-vzgojne, narodno-obrambne in kulturne organizacije. Ob 7. je sprevod z vojaško godbo in četo na čelu odkorakal z Vodnikovega trga pred magistrat, kjer se mu je pridružil ves mestni svet, ter se pomikal po razsvetljenih ulicah Ljubljane med gostim špalirjem vzklikajočega občinstva čez Kongresni trg in Šentjakovski most spet na-

zaj pred magistrat. Župan dr. Juro Adlešič je imel z balkona, nad katerim je žarela številka »XX« in ki je bil okrašen z jubilejno preprogo, navdušujoč slavnostni govor, kjer je orisal pomen zedinjenja in osvoboditve ter ustanovitve Jugoslavije za ves slovenski narod. Govor, ki ga je oddajala ljubljanska radijsko-oddajna postaja, je bil večkrat prekinjen z vzkliki kraljevini Jugoslaviji, kralju in vladarski hiši. Po govoru je župan položil pred spomenik kralja Petra I. v imenu mesta Ljubljane lovorjev venec, nakar je vojaška godba zaigrala državno himno in so se udeleženci spreveda med patriotičnimi ovacijami mirno razšli. V sprevodu so sodelovale vse ljubljanske godbe, ki so pri svojem povratku potegnile množice za seboj, da se življenje po slavnostno razsvetljeni Ljubljani še dolgo ni poleglo. Mestna občina ljubljanska je posebno bogato okrasila in razsvetlila mestno hišo, razsvetlila je pa tudi vse svoje hiše ter tudi vsa mestna šolska poslopja.

JUBILEJNA PREPROGA MESTNE OBČINE LJUBLJANSKE

Preprogo je izdelala po načrtu arch. ing. Borisa Kobéta tkalnica orientalskih preprog »Mekka« v Subotici za občinsko zbornico v Ljubljani v spomin 20 letnice obstoja kraljevine Jugoslavije.